

Jonas Biliūnas

UBAGAS

Parvažiaavęs iš užsienių Lietuvon, gulėjau vieną gražią pavasario dieną pas brolių ant gonkelio ir traukiau silpnon krūtinėn pakvipusį nuo sužydusių medžių orą. Malonus vakarių vėjelis, šlamėdamas medžių lapais, pūtė tiesiai man kakton, glostė plaukus ir veidą tartum senai manęs pasilgęs, ištroškęs. Klausiaus, kaip sodne raiboja gegutė kukuoja, linksmi luputis tutuoja, gėriau pavasario kvapą ir klajojau akimis Šventosios pakraščiais, kur gražios ievos žydi, kur naktimis lakštingalos skamba... Visur graži prigimtis, bet savajame krašte jinai maloni, brangi, gaudina širdį. Dabar suprantu, kodėl kareivis, savajan sodžiuon pargrįžęs, su ašaromis puola ant kelių žemės bučiuotų. Graudu buvo ir man, nors ne kareiviu pargrįžau tėvynėn.

Kažin ko dirstelėjau šalin ir pamačiau takeliu ateinantį žilą senelį. Iš ažu statinės tvoros negalėjau int jį gerai įsižiūrėti, negalėjau net pažinti, ar tai buvo ubagas, ar taip sau žmogus, nes ėjo nepasirimsčiuodamas, ne taip, kaip ubagai moka eiti.

Priėjęs prie vartelių, apsistojo bailiai, kaip ir nedrįsdamas jų atadaryti; paskum pamatęs mane gulintį dar labiau nusiminė ir drebančiu balsu paklausė:

- Ar galima čia inteiti?

-Galima, galima, - atsakiau stebėdamasis, - labai prašom.

Senelis drebančiom rankom atidarė vartelius ir intėjo kieman. Buvo tai ubagas. Teisybė, neturėjo jisai didelių lazdu geležiniais galais su ilgais botagais, nebuvo toksai drąsus, kaip dažnai esti drąsūs mūsų ubagai. Bet tai buvo ubagas, nes nešęs pasikabinęs ant pečių krepšį, teisybė, visai dar dyką.

Užlipęs ant gonkelio senelis vėl bailiai apsistojo, nežinodamas, kur dėties.

Kadangi troboj nieko nebuvo - visi buvo išvažiaavę bulbių sodintų ir aš vienas namie atlikau - paprašiau senelio sėsties ant gonkelio. Atsisėdo ir palenkęs galvą pradėjo kalbėti poterius...

Nežinau, kodėl man pasirodė, kad ir poterius jisai kalba ne taip, kaip ubagai pripratę yra kalbėti. Buvaunas ubagas kad kalba, tai kaip žirnius beria arba vėl kalba giedančiu gailastingu balsu, kur reikia pratęsdamas ar nuduodamas. Šitasai gi senelis kalbėjo visai taip, kaip kalba žmogus nelaimingas, - tyliai, lūpom drebančiom; vietomis jis visai nebegalėjo kalbėti, tartum jam kas kvapą gniaužė: mačiau tik, kaip jo lūpos dar labiau drebėjo, virpėjo; jo balse keletą kartų, visai, rodės, netikėtai, taip skaudžiai suskambėjo apmaudos ir baisios nelaimės styga, kad mane visą šiurpas paėmė. Int jį žiūrėdamas pamačiau, kaip per raukšlėtą, išdžiūvusį jo veidą rieda gailios karčios ašaros...

- Ko tamsta raudi? - paklausiau nemandagiai senelio, kada jisai pabaigė melsties.

Pakėlė int mane raudonas nuo ašarų be blakstienų akis ir norėjo kažin ką

pratarti, bet žodis neišėjo iš burnos, tik skaudžiai sudrebėjo lūpos. Aš krūptelėjau: jo veidas pasirodė man matytas, tik kur ir kada, negalėjau atsiminti.

- Kaip neraudoti? - tarė ant galo senelis, - sunku pakiemiais pirmą kartą vaikščioti.

- O iš kur tamsta? - paklausiau nustebeš.

- Iš Pavarių. Petras Sabaliūnas... gal tamsta atameni?

- Dėdė Petras?! - surikau, ūmai pažinęs sėdintį priešais mane žmogų.

Atsirėmiau alkūne pagalvių ir nustebusiom akim žiūrėjau int senelį. Kaip tai? Petras Sabaliūnas, kurį iš pat mažumės pažinojau kaippo turtingą pasiturintį žmogų, kursai buvo geriausiu mano tėvų kaimynu ir bičiuoliu, dabar ubagas?

Visokios nelaimės aplanko žmogų šioje ašarų pakalnėje, bet toksai atsitikimas, ūmus ir netikėtas, man buvo visai nesuprantamas. Teisybė, kai mano tėvai numirė, Petras Sabaliūnas nustojo mūsų namus lankęs, ir aš, išvažiuavęs mokytus, kokį 15 metų jo iš artie ir nemačiau; bet parvažiuodamas retkarčiais savo tėviškėn, visados girdėdavau, kad Petras Sabaliūnas gyvenęs kaip gyvenęs, gerai ir laimingai, kad savo dvi dukteri jau išleidęs už vyrų ir vienų bičių kiekvienai davęs po dvidešimtį kelmų...

Reikia paminėti, kad Petras Sabaliūnas labai mylėjo bites. Gyveno jisai vienasėdy, už dviejų varstų nuo mūsų sodžiaus, pačioj pamiškėj. Žemės jo buvo ne kiek, bet bičių daugybė. Vienų savų kelmų namie turėjo arti šimto; kita tiek pas savo kaimynus su bičiuoliais. Keletas tokių kelmų buvo ir pas mano tėvus. Atamenu, kaip mes, maži vaikai, džiaugdavomės, pamatę Sabaliūną su savo šeimyna ateinantį: kaip tik Sabaliūnas vasarą pasirodydavo, žinodavome, kad bus bičkuopys ir kad kiekvienas gausime nuo dėdės Petro po nemažą kvepiančio medaus korį. Ir gaudavome! Sabaliūnas mažus vaikus mylėjo ne mažiau kaip bites; užtatai per bičkuopį jisai ne tik bitėmis, bet ir vaikais būdavo apspitęs. Ir stebėtina! Bitės niekados jo neliesdavo. Kalbėdavo jisai apie bites kaip apie kokį šventą, labai brangų žmogui daiktą ir visados tvirtindavo, kad bitės tada tik sekas ir esti geros, kada bičiuoliai nešykštūs ir vienybėj gyvena, kada ir kitiems jų nepavydi. Todėl kiekvienam pasitaikiusiam žmogui niekados nepamiršdavo medaus duoti...

Toks tatau buvo žmogus Petras Sabaliūnas. E dabar sėdėjo priešais mane ubagas, su krepšiu.

- Tai tamstos gal namai sudegė ar žemės nebeturi? - neiškentėjau nepaklausęs.

- Tebėra ir namai, ir žemė...

- Tai kodėl gi tamsta kalėdoji?

- Sūnus išvarė... - tik ištarė senelis, ir karčios ašaros pradėjo riedėti iš akių.

Supratau... sūnus... Atsiminiau, kad Sabaliūnas turėjo sūnų vienatūrį, su manim vienametį; atsiminiau, kaip su tuo sūnu dar lakstydavova per bičkuopį už rankų susitvėrusiu, medų iš korių čiulpdamu... Tai buvo mano mažų dienų draugas, su kuriuo paskum niekados nebesusieidavau...

- Tai tamstos sūnus gal jau savų vaikų suslaukė? - paklausiau.
- Turi bent trejetą, - drebančiom lūpom atsakė senelis, - jau ketverti metai, kaip jam visa atadaviau. Niekio taip ir negailiu, kaip jo vaikų... Taip juos mylėjau!.. Išsigandę, išplėstomis akelėmis lydėjo mane, kaipėjau iš kiemo... E gal ir jie kada nors taip varys iš namų savo tėvą... - Ir senelio akyse vėl pasirodė ašaros.
- Ar tamsta int savo dukteris nesiglaudei?
- Kur man int jas glausties! Turi jos savo vyrų tėvus dar gyvus, - tegul tik juos moka mylėti. Nėra tenai man vietos. Žinai, senas žmogus visur nemalonus...
- Argi visur?..
- Ee... Ar neatameni tamsta senų žmonių pasakos?.. Įsodino kartą sūnus žilą tėvą ragelės ir veža iš namų, e jo mažas vaikas paskum bėga. Atavežė miškan, išvertė senį po pušimis, e rageles šalin numetė. Ir eina namo. Bet mažas vaikas nutvėrė jį už rankos, neleidžia ir prašo: "Tėveliuk, tėveliuk, kam rageles palikai? Aš neturėsiu kuo tamstos čionai atvežti..." Matai: ne senelio, tik ragelių pasigailėjo. Tai ne pasaka, bet tikra teisybė: ne vienas išaugęs norėtų kuo greičiausiai savo tėvus iš namų išvežti, tik nedrįsta arba gėdžias. Bet atsiranda tokių, kurie ir gėdos neturi...
- Na tamstos bitės? - atsiminiau paklausti.
- Tai... baigia jau nykti, - tik penki kelmai beliko: kur namuos vaidai, ten bitėms ne vieta.
- Tai kur tamsta dabar gyveni?
- Niekur... Kaip išvarė, krepšį užmovęs, tai pats nepajutau, kaip čionai atėjau... Vis gausiu vietelę pas kokį... kampininkėlį... Nedaug man reikia...
- Supratau, kad negražu taip žmogų klausinėti, tik gurdinti... Atsiminiau, kad reikia jam kas duoti - ir pajutau, kaip mano veidas visas užkaito. Niekio prie sau neturėjau; niekuo negalėjau atsilyginti tam seneliui, kuris tiek kartų man mažam buvo davęs pilnus medaus korius, kuris meduitom savo rankom ne kartą glostė man mažam galvą...
- Atsikėlęs susiieškojau peilį ir intėjau kamaron; iš ten išnešiau didelę duonos riekę.
- Atleisk man tamsta, kad niekuo negaliu tamstai padėti, - kalbėjau visas išraudęs, duodamas seneliui duonos riekę.
- Nulenkę žemai žemai žilą galvą, kaip ir slėpdamas nuo manęs savo veidą, padėkojo drebančiu balsu ir drebančiom rankom paėmė duoną: peržegnojo ją ir indėjo krepšin.
- Mačiau, kiek skausmo, kiek jausmų sukėlė jo krūtinėje tas pirmasis duonos kąsnelis, iš svetimųjų išprašytas. Sumišęs, nežinodamas, kas besakyti, vėl pradėjau - visai ne vietoj - atsiprašinėti senelio, kad niekuo negaliu jam padėti: jaučiau, kad dalį amžinos vaikų kalties ir aš savyje nešioju.
- E kuo tamsta man padėsi? Aš nieko daugiau nuo tamstos negaliu reikalauti, -

atsakė jau ramiu balsu Sabaliūnas, net ir man ramiau rados, mano dienos neilgos, suskaitytos, e daug man nereikia... pragyvesiu...

- Girdėjau, ir tamsta sergi? - paklausė jisai mane.

- Sirginėju... - atsakiau, - atvažiavau tėvynėn pasiilsėti.

- Pasitaisysi čionai, po pušynėlius vaikščiodamas, - padaršino mane senelis, - šitą ligą tamsta miestuose gavai; tai nuo mokslo ir dulkių... Kad kuniguos būtum ėjęs, gal dabar sveikas būtum... Bet Dievas ne kiekvienam Dvasią šventą duoda, kad ir mokytam...

Taip kalbėdamas, senelis lingavo savo žilą galvą. Paskum atsisveikino su manim ir išėjo iš kiemo. Girdėjau, kaip už vartelių pradėjo balsu melsties už savo prietelius ir geradarius...

Niūronys, 1906.VI.8